

Stojí za současnou klimatickou krizí patriarchát?

Anotace

Klimatická krize a proměna genderových rolí ve společnosti patří mezi často diskutovaná témata dnešní doby. Jak spolu ale souvisejí? Proč mají muži vyšší ekologickou stopu než ženy? Jak to, že ženy ve vedoucích pozicích dosahují lepších environmentálních výsledků? Proč klimatická změna dopadá více na ženy?

Cíle

- Účastníci a účastnice obhajují vlastní výběr pasáže z textu.
- Účastníci a účastnice popíší důvody svých spolužáků pro výběr konkrétní pasáže z textu.
- Účastníci a účastnice vyjmenují alespoň dvě souvislosti mezi genderem a změnou klimatu.

Doporučený věk

15–21 let

Doba trvání

45 minut

Pomůcky

vytištěné texty z přílohy, papírové kartičky na zapsání části textu, psací potřeby

Kvíz a krátká úvodní diskuze ve dvojicích (10 minut)

1. Kdo má v průměru nižší ekologickou stopu – muži, nebo ženy?

- a) muži
- b) ženy
- c) mezi udržitelným chováním mužů a žen není významný statistický rozdíl

2. Kolik žen stojí v čele vlády některého ze současných 194 států světa?

- a) 8
- b) 20
- c) 34

3. Kolik procent lidí vysídlených v důsledku klimatické změny tvoří ženy?

- a) 30 %
- b) 50 %
- c) 80 %

Správné odpovědi: 1b, 2b, 3c

Poté, co prozradíme správné odpovědi, rozdělíme skupinu do dvojic. Každá dvojice si vybere jednu z otázek a bude o ní diskutovat.

Otázky k diskusi:

- Proč si myslíte, že ženy mají menší ekologickou stopu než muži?
- Proč stojí v čele světových vlád jen 20 žen?
- Proč jsou mezi lidmi vysídlenými v důsledku klimatické změny z 80 % ženy?

Práce s textem (20 minut)

Posadte se do kruhu a položte doprostřed vytištěné texty, které zkoumají souvislosti mezi genderem a klimatickou krizí. Každý text by měl být vytištěn několikrát, aby jej mohlo číst několik lidí současně. Upozorněte studenty a studentky, že nebudou mít dostatek času přečíst si všechny texty.

Řekněte jim, aby si během čtení textů vybrali jednu pasáž, která je buď něčím zaujala, nebo s ní nesouhlasí, popřípadě v nich vyvolává nějaký konkrétní pocit apod. Vybranou pasáž poté doslovně opíšou na samostatnou kartičku. Na opačnou stranu kartičky následně napíšou svůj vlastní komentář k citátu.

Poslední slovo patří mně (15 minut)

Vedte společně s celou skupinou diskusi nad textem pomocí metody „poslední slovo patří mně“. Sedněte si všichni do kruhu a vyzvěte prvního dobrovolníka či dobrovolnici, aby přečetli svůj vybraný citát. Po přečtení citátu se k němu nejprve vyjadřují ostatní a snaží se odhadnout, proč si dotyčná osoba vybrala právě tento citát. Ve chvíli, kdy už ostatní mají pocit, že se k citátu dostatečně vyjádřili, uzavřete diskusi a dejte slovo tomu, kdo danou pasáž vybral. Ten přečte ostatním svůj komentář k citátu z druhé strany kartičky. V tuto chvíli už nikdo (ani vy v roli učitele) nesmí nic dodávat nebo komentovat, neboť poslední slovo patří tomu, kdo citát přečetl. Vyzvěte postupně další účastníky a účastnice k přečtení jejich vybrané pasáže a opět nad citátem diskutujte s ostatními jako v prvním případě. Poslední slovo dostane vždy ten, kdo citát vybral. Více informací o metodě se dočtete zde: <http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/posledni-slovo-patri-mne>.

Doporučené zdroje

HAWLEY, Jenny, ed. *Why women will save the planet*. Zed Books Ltd., 2015.

SHIVA, Vandana, MIES, Maria. *Ecofeminism*. Zed Books Ltd., 2014.

Tradičně vnímané mužství jako výzva pro ochranu životního prostředí

Ve srovnání s muži mají ženy menší ekologickou stopu a statisticky se také mnohem více trápí stavem životního prostředí. Ženy se rovněž častěji rozhodují ve volbách právě podle svých postojů k životnímu prostředí. Konzervativní bílí muži jsou demograficky nejčastějšími popírači klimatických změn, a pokud v klimatickou změnu věří, často odmítají změnit své chování a spoléhají na to, že současné problémy vyřeší technologické inovace. Co stojí za touto genderovou propastí v environmentálních otázkách?

V americké studii, které se zúčastnilo 960 respondentů, vědci zkoumali, jaký typ chování vnímají dotazovaní jako typicky ženské, nebo naopak typicky mužské. Z analýzy dat vyšlo, že starost o planetu a s ní spojené ekologické chování, jako je například omezení odpadu a spotřeby, je ve společnosti spojováno více s ženskou než s mužskou rolí. Například mužů vegetariánů je mnohem méně než žen a jsou často vnímáni jako nedostatečně mužní. Konzumace masa nebo vlastnění auta tvoří značnou část maskulinní identity, ale také významnou část globální uhlíkové stopy. Z jiného výzkumu vyplývá, že muži se cítili více femininně poté, co udělali něco dobrého pro životní prostředí.

Porušování tradičních genderových rolí s sebou nese negativní důsledky pro muže i ženy. Zatímco hnutí za ženskou emancipaci rozšířilo paletu přijatelného chování, mužská role je stále v zajetí tradičního a úzkého vnímání. Výzkum potvrdil, že muži se sociálně distancují od takového chování, které neodpovídá genderovým normám, a proto se tak mohou vyhýbat vykonávání proenvironmentálních činností. Důvodem je strach, aby ostatní nepochybovali o jejich sexualitě a aby nebyli ve společnosti označeni například za gaye nebo za příliš femininní.

Na druhou stranu výsledky studie také ukázaly, že osobě druhého pohlaví, která se nechová podle tradičních očekávání genderových rolí, se vyhýbají ve většině případů pouze muži. Znamená to, že muži častěji odmítají ženy, které se nechovají tak, jak se od nich dle tradičních genderových rolí očekává. V opačném případě to neplatí. Muži tak mohou třídít odpad, méně jezdit autem, používat bavlněnou tašku na nákup nebo žít život bez odpadu, aniž by to mělo vliv na jejich atraktivitu pro druhé pohlaví. Samozřejmě pokud pro ně není důležitější, jak je vnímají ostatní muži.

Zdroje

SWIM, Janet K., GILLIS, Ashley J., HAMATY, Kaitlynn J. Gender bending and gender conformity: The social consequences of engaging in feminine and masculine pro-environmental behaviors. *Sex Roles*. 2020, 82(5), pp. 363-385.

BROUGH, Aaron R., WILKIE, James E. B., MA, Jingjing, ISAAC, Mathew S., GAL, David. Is eco-friendly unmanly? The green-feminine stereotype and its effect on sustainable consumption. *Journal of Consumer Research*. 2016, 43(4), pp. 567-582.

MCCRIGHT, Aaron M., DUNLAP, Riley E. Cool dudes: The denial of climate change among conservative white males in the United States. *Global environmental change*. 2011, 21(4), pp. 1163-1172.

Výzkumy dokazují, že ženy ve vedoucích pozicích jsou „zelenější“

Data z prvních měsíců pandemie ukázala, že ženy dokážou být v krizi lepšími vůdkyněmi. Přesto v čele současných 194 států stojí pouze 20 žen. Příkladem jsou země jako Nový Zéland, Německo, Dánsko, Finsko, Tchaj-wan nebo Bangladéš. Během pandemie covidu-19 ženy ve vedoucích pozicích zavedly lockdown mnohem dříve než muži a díky včasnému přijetí efektivních opatření dokázaly v prvních měsících pandemie zabránit v průměru polovině úmrtí, která nastala ve srovnatelně zasažených zemích vedených muži.

Podle výzkumu jsou ženy ochotnější jít do ekonomických rizik, pakliže jsou v sázce lidské životy. Muži, kteří nutnost transformace národní ekonomiky k větší udržitelnosti rovnou neodmítají, nejčastěji stejně i nadále prosazují pouze taková řešení, která neohroží dosavadní status quo ani ekonomiku orientovanou na produkci a růst.

Podobný trend vidíme i v klimatických politikách. Podle jiného výzkumu ze 130 zemí vychází, že čím více je žen v parlamentu, tím větší je pravděpodobnost, že daná země přijme environmentální závazky. Například finská premiérka Sanna Marinová na summitu klimatických ambicí spolupořádaném OSN oznámila cíl Finska stát se do roku 2035 prvním klimaticky neutrálním sociálním státem. Novozélandská premiérka Jacinda Ardernová v prosinci 2019 ve své zemi vyhlásila stav klimatické nouze. Na Islandu poté, co do úřadu ministerské předsedkyně nastoupila Katrín Jakobsdóttirová, vzrostly finance na životní prostředí o 47 % a výdaje určené na řešení klimatické krize byly navýšeny více než osminásobně. Téma klimatické změny aktivně komunikuje i slovenská prezidentka Zuzana Čaputová.

Řada výzkumů dokazuje podobné trendy také v byznysu. Ženy ve vedoucích rolích investují více do environmentální udržitelnosti. Čím více žen je ve správních radách, tím menší je statistická pravděpodobnost, že bude daná firma žalovaná za porušení environmentálních standardů. A čím genderově rovnější jsou týmy vedoucích zaměstnanců, tím větší jsou investice do obnovitelných zdrojů energie, nízkouhlíkových produktů a šetření energie.

V lídrovství můžeme rozlišovat dva typy vedení – maskulinní a femininní. Zatímco to maskulinní spojujeme s orientací na vlastní potřeby, s asertivitou, se stanovováním cílů a soutěživostí, femininní lídrovství se vyznačuje empatií k ostatním, nasloucháním, budováním vztahů a spoluprací. Bylo by však chybné považovat femininní typ vedení za automatickou výsadu osob ženského pohlaví. Existují lídryně, jakou byla například Margaret Thatcherová, které praktikují maskulinní typ vedení, a tím jen reprodukují patriarchální vzorce. Zajisté by také bylo chybné podlehnout dojmu, že všechny globální problémy vyřeší dosazení žen do vlivných funkcí. Překonání patriarchátu neznámá nahrazení dominance mužů dominancí žen, které by jenom dále posilovalo patriarchální vzorec dominance. Je důležité, aby se do stylu vedení současných institucí dostaly prvky femininního vedení, a to hlavně v sektorech, které jsou pro řešení klimatické změny klíčové – například v sektoru energetiky, dopravy či průmyslu, kde jsou dnes zastoupeni primárně muži.

Zdroje

NORGAARD, Kari, YORK, Richard. Gender equality and state environmentalism. *Gender & Society*. 2005, 19(4), pp. 506-522.

GARIKIPATI, Supriya, KAMBHAMPATI, Uma. Leading the Fight against the Pandemic: Does Gender really matter? *Feminist Economics*. 2021, 27(1-2), pp. 401-418.

LIU, Chelsea. Are women greener? Corporate gender diversity and environmental violations. *Journal of Corporate Finance*. 2018, 52, pp. 118-142.

JIANG, Xinfeng, AKBAR, Ahsan. Does increased representation of female executives improve corporate environmental investment? Evidence from China. *Sustainability*. 2018, 10(12), p. 4750.

PIXOVÁ, Michaela. Svět v krizi potřebuje empatické a pečující vedení. Od žen i od mužů. *A2larm* [online]. 8. 3. 2021 [cit. 10. 8. 2021]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2021/03/svet-v-krizi-potrebuje-zensky-styl-vedeni-i-od-muzu>.

HENLEY, Jon. Female-led countries handled coronavirus better, study suggests. *The Guardian* [online]. 18. 8. 2020 [cit. 10. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2020/aug/18/female-led-countries-handled-coronavirus-better-study-jacinda-ardern-angela-merkel>.